

עומק הפשט

בס"ד, יום ג' פרשת בא כ"ט טבת תשע"ח, מסכת יבמות דף מו.

דיוני הלכה אקטואליים בסוגיות הנלמדות, לעורר לב המעיין, ואין לסמוך על הדברים הלכה למעשה.

גליון נושא:

'תשלום למוהל'

פנינים

מעשה שהיה!

לפני כמה שנים נפטר בירושלים מוהל מפורסם חסיד לעלוב בשם הרה"ח רבי אברהם שווארץ זצ"ל, היה מוהל קרוב לשבעים שנה ולא הסכים בשום פנים ואופן לקחת תשלום!

משום מעשה שהיה, בצעירותו לאחר נישואיו חלה במחלה אנושה ושכב על ערש דווי, כאשר הזכירו את שמו לרפואה וישועה אצל הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זצ"ל, ציוה שילחשו לאזנו, שאם יקבל על עצמו להיות מוהל ללא תמורה - יבריא בעז"ה, וכך היה. וזכה לאריכות ימים בבריאות איתנה. ובגיל 90 עוד היה מל (ג.ק.).

בספר עלינו לשבח (בראשית עמוד תמב) מסופר על אשה אחת שבאה לפני הגר"ח קנייבסקי שליט"א ואמרה שחלמה חלום שהגיע אליה אדם הדור פנים לבוש חלוק לבן ובידו תיק, שהזדהה בשמו המלא, ואמר לה שהוא היה המוהל שמל את אחיה לפני כשלושים שנה, והיו לו הוצאות הדרך רבות, והפסד זמן, ולא שילמו לו על כך. ובא כעת לתבוע את הוצאות הנסיעה וביטול הזמן.

והשיב רבי חיים, שמצד הדין אם האב זוכר ששילם, אינו חייב לשלם, כי דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין.

הוסיף רבי חיים - אמנם, לפני כמה שנים הגיע אלי סיפור דומה, מוהל שהתגלה בחלום ותבע את חובו, והתברר שבאמת לא שילמו לו.

הערה: רבים תמהו, צריך להבין, מדוע הנפטר בא לתבוע תשלום על המילה, וכי בעולם האמת ייווצר לו תועלת מהכסף? ואולי כדי שלא יהיה תביעה, לאבי הבן על שעשק את שכרו (ד.ח.). ❖

אין לדרוש תשלום על מצוה

גר: נחלקו בגמ' (יבמות דף מו.) מה מעכב לחלות הגירות, לדעת רבי אליעזר או מילה או טבילה. לדעת רבי יהושע טבילה מעכבת, מילה אינה מעכבת. לדעת רבי יוסי אינו גר עד שימול ויטבול.

בחינם: מבואר במשנה (בכורות דף כט. קידושין דף נח:) ללא חולק, שאסור לדרוש תשלום על עשיית מצוה. ולכן הנוטל שכר לדון, דינו בטל. להעיד, עדותו בטילה. להזות ולקדש, הזאתו אינה מטהרת. אבל מותר ליטול דמי נסיעה על החמור, ולקבל שכר כפועל בטל. או לדרוש שכר עבור הבאה ומילוי (המצוה היא רק בהזאה וקידוש עצמן).

הגמ' (בכורות כט. נדרים לז.) מבארת, שהדין הזה נדרש מהפסוק (דברים ד ה) רָאָה לַמִּדְתִּי אֶתְכֶם חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים כְּאִשֶּׁר צִוֵּנִי ה' אֱלֹקֵי, מה אני בחינם אף אתם בחינם. אם לא מצא בחינם ילמד בשכר, דכתיב (משלי כג כג) אֶמֶת קֵנָה.

1. מלמד תינוקות ושאר מצוות

מלמד תינוקות: מבואר בגמ' (נדרים דף לז.) שאסור למלמד תינוקות לדרוש כסף על לימוד תורה, כי אם שכר שימור או שכר פיסוק טעמים.

כל המצוות: מפורש בתוס' ר"י הזקן (קידושין דף נח:) וברמב"ן (תורת האדם), שעל כל המצוות אסור ליטול שכר, ולא רק על לימוד תורה. וכתב הרא"ש (בבא מציעא פרק ב סימן ל) שאסור לקחת תשלום על פריקת חמור. ומבואר בטור ובשו"ע (יו"ד

סימן שלו סעיף ב) ובביאור הגר"א, (ס"ק ז) שאסור לרופא ליטול שכר עבור החכמה והלימוד (כלומר, הלימוד לחולים איך להתרפאות), שמחויב בזה מהפסוק וְהִשְׁבַּתוּ לוֹ (דברים כב ב), לרבות 'אבידת גופו'. כי אם שכר בטלה וטרח. החשק שלמה מפרש בדעת רש"י שעל לימוד תורה אסור מדאורייתא, ועל שאר מצוות אסור מדרבנן.

מבואר ברמב"ם (הלכות נדרים פרק ז הלכה א, ובפירוש המשניות נדרים פרק ד משנה ב) שהמנהג ליטול שכר על המצוות. והבין התוס' יו"ט (על המשניות שם) בדעתו, שרק בתורה אסור לקחת תשלום, ותמה עליו. אבל התפארת ישראל מיישב את דברי הרמב"ם, ולדבריו גם לדעת הרמב"ם האיסור ליטול שכר קיים בכל המצוות.

לפי זה, אין למוהל לבקש מאבי הבן תשלום תמורת קיום מצות המילה, אם לא עבור דברים צדדים, וכפי שיתבאר. וגם במילת גר אין לדרוש שכר עבור המצוה, שהגירות מצוה היא שמכניסו לכלל ישראל על ידי מילה וטבילה. ומברכים על מילת גר ברכת המצוות.

2. כפיה למול בחינם

בנוסף לאיסור זה, כתב הרשב"א (שו"ת חלק א סימן תעב), הביאו הרמ"א (יו"ד סימן רסא סעיף א), שאם יש בעיר מוהל אחד, ודורש שכר עבור הברית, ואבי הבן אין ידו משגת ונצרך לשם כך לחזר על הפתחים, בית הדין גוערים במוהל שאינו חפץ במצוות, כי אין זה דרך זרעו של אברהם, לבקש שכר על עשיית מצוה חשובה שכזאת, אלא להפך, המוהלים הם שצריכים להשתדל שיזכו במצווה זו. ואם בכל זאת המוהל עומד על דעתו ותובע שכר, רשאים לכופ את המוהל למול בחינם, כי מכיון שאין לאב מה לשלם, הרי זה כמי שאין לו אב, שמוטל על בית דין וכל ישראל למולו.

ובביאור הגר"א (סימן רסא ס"ק ז) מבאר שמוהל הנוטל שכר אינו מזרעו של אברהם, שאינו גומל חסדים. ומצות מילה חל על המוהל היחיד שיודע, וכופין אותו לקיים מצותו, כמבואר בגמ' (כתובות דף פו:): שבית דין כופין על קיום מצות עשה.

וחידש היעב"ץ (בספרו מגדל עוז נחל ג אות ט) הובא בפתחי תשובה (יו"ד סימן רסא ס"ק ד), שמדין הכפיה, רשאים בית דין להטעות את המוהל, שיבטיחו שכר ולא יתנו. אכן אם יד האב משגת, מפורש בברכי יוסף (שם ס"ק ה), הובא בספר מכשירי מילה (פרק א סעיף טז), שאין כופין את המוהל למול בחינם.

3. ההיתרים לגבות כסף

המציאות בפועל, שרוב המוהלים מקבלים כסף תמורת הברית (המחיר מתחיל בערך ב-200 ₪ עד 400 ₪, ויכול להגיע עד 1000 ₪ עבור 'מוהל מוסמך', ו-1500 ₪ עבור 'מוהל מומחה'), יש מוהלים שאף גובים בפירוש, ושגור על לשונם בדרך צחות - לשון המשנה (שבת פרק יט משנה ו) מל ולא פרע (שילם), כאילו לא מל!

דבר מופלא כותב הרדב"ז (על הרמב"ם פרק ו מהלכות שבועות הלכה ט), שאפילו אם המוהל רוצה לעשות בחינם, אין מניחים לו, שמא לא יעשה את המצוה כתיקונה. כלשון הגמ' (ב"ק דף פה). 'אסיא במגן מגן שויה'. ונתינת השכר היא בכלל המצוה. כמבואר בגמ' (גיטין דף לו). שרב נחמן לא הסכים שמלמד התינוקות ילמד בחינם, שמא לא ילמד טוב. כי אם בשכר. וכן מבואר בשו"ע (או"ח סימן נג סעיף כב), שליח צבור בשכר עדיף טפי מבנדבה.

דברים חריפים כותב הרמב"ם (שו"ת סימן רעג) שהמקפח פרנסת המוהל, ומל במקומו את התינוקות ומחלק את הכסף לעניים, היא מצוה הבאה בעבירה ועובר על לא תקם (ויקרא יט יח), וגניבת דעת הבריות, ויורד לאומנות חבירו. הרי לנו שמדובר במשכורת כשרה.

מוהלים מעטים, אשר מתפרנסים בכבוד מעבודה אחרת, מתנגדים לקבל תמורה כספית עבור קיום המצוה. חלקם, אפילו משלמים לאבא, על שנתן להם את הזכות למול את בנם, וכן נוהג המוהל הרב עמרם דהוקי הי"ו, שמשלם לאבי הבן, אם הוא אברך הלומד יום שלם, ומעניק מלגה לברית מילה בסך 1000 ₪ (מוגבל ל-2 בריתות ביום). יש גם קרן בז"ל שאם לוקחים מוהל שלהם, נותנים לאב מענק ומסייעים בהוצלת הסעודה וכדומה.

המוהלים שכן דורשים שכר, מסבירים את מעשיהם, שיש כמה היתרים לגבות כסף עבור המילה. כמו שמשלמים לבעל תפילה ובעל תוקע בימים נוראים, ולמלמד תינוקות, למרות שאסור ליטול שכר תמורת מצוה, אותם היתרים שנאמרו שם, שייכים גם כאן.

וצריך לבאר איך מותר לדרוש כסף על המילה?

1. שכר טירחה - הבית מאיר (או"ח סימן תקפה) מתיר לקחת תשלום בכל מצוה שיש בה טירחה. לפי דבריו, מותר למוהל לקחת שכר על הטירחה שיש בקיום ברית מילה.

אמנם תמה עליו הגר"ש אלישיב זצ"ל (הערות מסכת בכורות), מדוע אסור ליטול שכר עבור לימוד התורה, הרי גם יש טרחה בלימוד התורה.

2. מסביב למצוה - לדברי המוהלים, השכר הוא בתמורה לתפקידים אותם ממלא המוהל, בנלווה למעשה המילה עצמה (ביקורים, ייעוץ וכדומה). וזה גם הפתרון בברית בשבת לגבי 'שכר שבת', וכהוראת הגר"ח קנייבסקי שליט"א, שאם המוהל מבקר את התינוק לפני שבת או אחריה, אין בזה חשש של 'שכר שבת'.

יש מוהלים שמדקדקים כאשר הברית בשבת, הם בעצמם מגיעים לביקור למחרת, ולא שלית, להיכר שהתשלום על המילה הוא ב'הבלעה' עם התשלום על הביקור.

3. שכר בטלה - היד שאול (בהגהות סימן רסא) מתיר לקחת תשלום על המילה, באופן שהמוהל זקוק לפרנסה, ומחמת טרדתו במעשה המילה, נמנע מלעסוק במלאכה אחרת. והוכיח להתיר מדברי הראב"ד (בהשגות על הרמב"ם שבועות פרק ו הלכה ט) הובא בט"ז (יו"ד סימן רכא ס"ק מב). וכן כתב בספר נהר מצרים (הלכות מילה אות ב), שהמנהג במצרים שהמוהל קוצץ שכר ומחייב את אבי הבן, וטעם ההיתר, כי המוהל מתבטל ממלאכתו ומוציא הוצאות כדי ללכת מעירו לעיר אחרת.

ומדגיש השדי חמד (חלק ו מערכת ר"ה סימן ב אות יז), שהיתר זה קיים רק באופן שהמוהל הולך למרחקים, ומתבטל ממלאכתו. לפי דבריו, אדם שאין לו עבודה, ולא הפסיד כלום ממשכורתו, אין לו היתר זה.

וכתב הערוך השלחן (יו"ד סימן רסא) ששמע על עיר גדולה, שהמוהלים לא רצו למול ולהפסיד את פרנסתם, עד שטובי העיר קבעו שכר למוהל המומחה, שזה יהיה הפרנסה שלו. דוגמה לזה, מצינו בגמ' (כתובות קו). שמבקרי מומין בירושלים, נטלו שכרן מתרומת הלשכה. ובתוס' (ד"ה מה אני), שלא עסקו בשום מלאכה אחרת, ועל כרחם התפרנסו מתרומת הלשכה. ופירש המהר"ם שיק (יו"ד תשובה שמג) למרות שקדשים אסור בהנאה, כיון שלצורך ביקור המומים התבטלו ממלאכתם, התשלום אינו תמורת הביקור, אלא עבור שהתחייב עצמו להיות מוכן לזה.

וכן הסביר הגר"צ אבא שאול זצ"ל (מילה שלמה עמוד תנג), שנוטלים שכר תמורת ביקור התינוק אחרי המילה, שאין המוהל חייב לבקרו, ומותר לקחת 'שכר בטלה' על הזמן והטורח בהליכה ובטיפול שאחרי המילה.

כמו שהתיר הג"ר שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (ראה נשמת אברהם יו"ד סימן שלו בהערה סוף סעיף ב) לרופא לקחת 'שכר בטלה', כי יכול לרפאות גוים שאינו מחויב לרפאות אותם בחינם. כך המוהל דנן, יכול למול גויים שמשלמים טבין ותקילין. (ערבים משלמים פחות, ולא מצוי כל כך שיהודי ימול ערבי, אבל הגויים בחו"ל נימולים לרבבותיהם ומשלמים הרבה, ומצוי יותר).

טענו; איך יכול להיות ששכר בטלה הוא מחיר מפולפל של 200 ₪ עד 1500 ₪ תמורת רבע שעה עבודה? והשיבו; בדרך כלל מוהל הוא אדם מוצלח ומהיר, ומדוע אין לו עבודה נוספת? כי להיות מוהל זה סתירה לעבודה אחרת! הברית יכול להיות מ-7 בבוקר עד שעות הצהריים המאוחרות. נמצא כל מה שנותנים לו בקושי מכסה את ה'שכר בטלה' (ד.פ.).

4. שכר הליכה - מטעם נוסף מתיר הגר"צ אבא שאול זצ"ל, שהמוהל לא חייב ללכת למרחקים למקום שעושים את המילה, אלא שאם יביאו לו את התינוק חייב למולו בחינם. ומותר לו לדרוש 'שכר הליכה', ומכל מקום ראוי, שלא לקבל שכר כלל על מצוה גדולה זו.
5. הוא ולא אחר - לדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל (מילה שלמה פרק יב סימן ו תשובה ז) לא נהגו לבקש, וכמה שנותנים נותנים. אמנם יתכן, שמותר לדרוש תשלום בגלל שרוצים דוקא אותו. והחיוב למול אינו מוטל עליו, כי יכולים לקחת מוהל אחר.
- מוהל מומחה, הסביר את הסיבה למחיר המפולפל (מתחיל ב-700 ₪) שהוא דורש, כל מה שכתב הרמ"א (יו"ד סימן רסא) שכופים את המוהל למול בחינם, מדובר שאין מוהל אחר בעיר, אבל כיום יש מוהלים נוספים בעיר, והחיוב למול אינו מוטל על מוהל מסוים, אבי הבן יכול לקחת מוהל אחר. ואם האבא רוצה דווקא אותי שאני מוהל מומחה - שישלם (ג.ק.)!
6. זמן - מטעם נוסף מתיר הגר"ש אלישיב זצ"ל (מילה שלמה פרק יב סימן ו תשובה ז) שהמוהל לא חייב למול בשעה מסוימת, ויכול לקיים את מצות המילה חמש דקות לפני השקיעה, גם אם המוהל מצווה על 'זריזין', יכול לקיים את המילה עד חצות, ורשאי לדרוש תשלום תמורת הטירחה להגיע בשעה המסוימת שנקבעה.
7. שכר ריפוי - מטעם נוסף מתיר הגר"ש אלישיב זצ"ל (מילה שלמה פרק יב סימן ו תשובה ז) לבקש תשלום, תמורת ריפוי התינוק אחרי המילה. לפי זה כתב המשנת יוסף (שו"ת חלק ח סימן מב) יש נוהגים לשלם אחרי הברית אחרי החלפת התחבושת וכו' לגלות שאינו משלם שכר עבור המצוה, אלא משלם עבור הטיפול (לפני ואחרי המילה).
- למרות שגם עבור רפואה אין ליטול שכר, אך כתוב בספר חסידים (סימן רצה), וכן נפסק בשו"ע (יו"ד סימן שלו סעיף ב), כפי שביאר הערוך השלחן (יו"ד סימן שלו סעיף ג), שאסור לרופא ליטול שכר החכמה והלימוד (אמירה 'קח סם פלוני'), אבל מותר לקחת שכר טירחה (הטורח של ההליכה לחולה, וכתובת מרשם לבית מרקחת), ושכר בטלה.
- ומבואר ברמ"א (חו"מ סימן רסד סעיף ז), ובשו"ת בנימין זאב (סימן רפ), ובהגהות הגרע"א בשם הסמ"ג, שדרך בני אדם לשלם הרבה כסף לרופא, כדי להתרפאות. ולמעשה התיר הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל (אג"מ יו"ד חלק ד סימן נב) לרופא לקחת תשלום מפולפל, החזר על ההוצאות שהשקיע בלימוד הרפואה. ומדין 'שכר בטלה', שכל פרנסתו יהיה רק מהרפואה ולא יתעסק בדברים אחרים. עכ"ד. וגם המוהל בכלל זה.
8. לא תובע - יש מוהלים שמקבלים כסף בתורת מתנה בלבד, ולא בתורת גבית חוב. מוהל זה אינו יכול לדרוש תשלום, מקסימום הוא יכול להזכיר בעדינות, אתה מעוניין לתת לי משהו? ואם האבא נותן מותר לקבל, כמבואר בספר מערכי לב (דף ל' ע"א ד"ה עוד), שהאיסור הוא לדרוש שכר תמורת לימוד התורה וקיום המצוות, אבל אין איסור לקבל שכר תמורת קיום המצוות. כמפורש בפסוק (ויקרא כו ג) אם בַּחֲקֵתִי תֵּלְכוּ... וְנָתַתִּי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם.
- חשוב מאוד שהאבא ישלם למוהל, כמבואר בדרכי תשובה (מונקאטש, יו"ד סימן כח אות סא) בשם הישמח משה (סוף פרשת עקב דרוש על ההפטרה) שהדין 'מצוה בו יותר מבשלוחו' נאמר רק בשליח בחינם, אבל שליח בשכר נחשב כאילו המשלח מקיים את המצוה בגופו. וכן מבואר בש"ך (חו"מ סימן קה) שאם שכר פועל בכסף ידו כיד משלחו.
- והוסיף הגר"מ שטרנבוך שליט"א (תשובות והנהגות כרך א סימן תקפט) שאם המוהל מסרב לקבל כסף, שרוצה המצוה בשלימות, יסכמו שאבי הבן נותן עבור המוהל כסף לצדקה, והמוהל שלוחו של האב על מעשה המילה - פריעה - ומציצה, מדין ערב שנותן על פיו לצדקה. ועדיף לאב לשלם למוהל לפני הברית, להוכיח שהמוהל הוא פועל של האב (לכאורה, מועיל גם לשלם אחרי המילה, כי בדרך כלל משלמים לפועל בגמר המלאכה, וניכר שהוא שכיר).

9. צדקה - יש מוהלים שלא לוקחים כסף לעצמם תמורת ברית המילה, אלא מקבלים כספי צדקה עבור קרן הכנסת כלה וגמילות חסדים שבראשותם.

הערות מבני החבורה

בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ...

שאלה: יש להסתפק, האם יש חיוב של בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ (דברים כד טו), על התשלום למוהל, או לא. בפרט כאשר המוהל אינו תובע את הכסף, ורק מזכיר בנימוס מה עם 'ארבע מאות הקדושים' (400 נח)?

תשובה: לדעת הגר"ל שטיינמן זצ"ל (כאיל תערוג קונטרס ברית מילה עמוד קב) אין על תשלום למוהל ביומו תתן שכרו, ובפרט שזה פחות משכר בטלה.

והוסיף והתבטא על כך רבי אהרן לייב - 'עולם הפוך ראיתי', בבריסק המוהל רבי נתן (המכונה בפי תושבי העיר - ר' נותק'א, היה חסיד קוברין) היה משלם שיתנו לו למול, והמצב כיום להיפך.

עדויות רבות מצינו בספרים, שהיו נוהגים למול בחינם. בספר **ברית אברהם** (על מגדל עוז) מקונן שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים, בארצות אירופה ובעירו פרשבורג קודם החורבן הנורא, לא נשמע מעולם שמוהל יבקש מעות בעד המילה, רק אדרבה היה כבוד וזכייה גדולה להיות מוהל והמוהלים כתתו רגליהם מעיר לעיר למקומות רחוקים, ולפעמים נדדו מבתיהם שבוע שלם, בכדי לזכות במצוה גדולה זו.

מאידך בספר **'מילה שלמה'** (עמוד תנד) **למוהל המפורסם הג"ר שלמה שוחט שליט"א** מביא בשם הג"ר **שריה דבילצקי שליט"א** (בדמ"ך חיי ג' כה) שגם אם המוהל לא תובע, צריך להשתדל לשלם לו מיד באותו יום עד שקיעת החמה, על מנת לקיים ביומו תתן שכרו. ובמילה בשבת, שנהגו כדעת המתירים **בשו"ע** (או"ח סימן שו סעיף ה) לשכור חזנים להתפלל בשבת, כי במקום מצוה לא גזרו רבנן, צריך עיון מתי משלמים כדי לקיים המצוה של ביומו תתן שכרו.

ובמשנת יוסף (שו"ת חלק ח' סימן מב) **ובאות קודש** (פרק ב סעיף טז), **ובתורת הברית** (עמוד קנז) נוקטים, שחייב מעיקר הדין לשלם בזמן מדין 'ביומו תתן שכרו', ואם הברית בשבת, ישלם בהבלעה מיד אחרי הביקור של המוהל לפני הברית או אחריה.

ולדעת הגר"ח **קנייבסקי שליט"א** (קיצור דיני ברית מילה ופדיון הבן פסקי הגר"ח אות ל), אם המוהל רוצה שכר צריך לתת לו. והוסיף (ברית אפרים עמוד שדמ), שאם המנהג לשלם מיד, מחויב לשלם מיד, ולא למחרת בעת הסרת התחבושת.

עוד יש לומר, שכל האיסור הוא על המוהל, אך אחרי שתבע ועבר על האיסור, האבא מחויב מדיני 'שכירות פועל', וכלפי האבא אין תירוץ של 'מה אני בחינם', שזה דין על המוהל ולא על האב. וכן מוכח מהמשך הגמ' אם לא מצא בחינם, ילמד בשכר דכתיב אמת קנה. הרי שכלפי המשלם אין חסרון.

כתוב **בזהר** (ריש פרשת תרומה) על הפסוק ויקחו לי תרומה, שיותר ראוי לעשות מצוה בשכר, ומצוה בשלמות הוא כאשר היא באה בתשלום. ע"כ. על אתרוג כל אחד מבין שצריך לשלם ומדוע על ברית מתחילים לשאול אם צריך לשלם. תמורת ביקור טכנאי משלמים 200 שקל, והמוהל מגיע בשעת הברית וגם אחרי הברית, ויש שמגיעים גם לפני הברית, ומדוע לא לשלם לו על כך (נ.ו.). ❖

במוהל רגיל, ודאי אסור לתת לו מכספי מעשר, שאינו בא ל'דבר שבחובה'. אבל במוהל כזה יש להסתפק אולי מותר לתת לו מ'כספי מעשר'. ועוד נפק"מ כלפי ירושה, שאם זה חוב ממוני יש ירושה. אבל אם זה רק מתנה בעלמא אין ירושה.

10. **מפקח** - באופן שאבי הבן עושה את החיתוך והפריעה בעצמו, ומבקש רק פיקוח של מוהל, לכל הדעות מותר לקחת כסף, כי המוהל מוזמן רק בתורת רופא מפקח לוודא שהאבא פועל כדת וכדין, שהמוהל לא עשה מעשה מצוה.

11. **אם יכול בעצמו** - אם האב יכול למול בעצמו ובכל זאת מזמין מוהל, בספר **מערכי לב** (חלק א דף כט) מתיר ליטול כסף עבור תקיעת שופר, כיון שיכול לתקוע בעצמו שכל הקולות כשרים בשופר, והאיסור הוא רק בלימוד התורה, הזאה וקידוש, דיין, עדות, ורופא, שאינו יודע לעשותו בעצמו, כי אם על ידי אחר. **השדי חמד** (חלק ו מערכת ר"ה סימן ב אות יז) מוכיח כדבריו **מהמשנה** (אבות פרק א משנה ו) נתאי הארכלי אומר וקנה לך חבר. ופירש הרע"ב שמותר לפזר כסף לקנות חבר. ולא אמר וקנה לך רב, כי הרב צריך ללמד בחינם. כי בחבר גם בלעדיו יכול ללמוד, לא חשיב שכר מצוה. אבל תלמיד אין יכול לקיים מצות תלמוד תורה בלי הרב, ואסור משום שכר מצוה.

12. **הוצאות** - התשלום הוא עבור לימוד רזי המקצוע, שיכול להגיע לעשרות אלפי שקלים. וכן רכישת סכין מילה מקצועי ואביזרים נלווים, רכישת ציוד רפואי (תחבושות וכדומה), נסיעות. (אכן אם עברו שנים רבות מלימוד המקצוע, כבר נשלמו לו כל ההוצאות - ד.ח.).

4. מוהל שנוטל שכר, האם פוטר מתחנון?

חידוש גדול חידשו הג"ר **יעקב לנדא** זצ"ל אב"ד בני ברק (הביאו השואל בשו"ת משנה הלכות חלק יג סימן כ, חלק טז סימן עד), והג"ר **משה שטרנבוך** שליט"א (תשובות והנהגות חלק א' או"ח סימן קלה הליכות הגר"א ומנהגיו אות קה עמוד קכ), שמוהל שמקבל כסף אינו פוטר את הקהל מלומר תחנון, טעם הדבר - מסביר רבי משה, ששמחת המצוה היא הפוטרת את הקהל מתחנון, וכאשר אין שמחת המצוה בשלימות, כי מחפש בזה רווח שכר ופרנסה טובה, כפי שמצוי כיום (אף אם הפרנסה שלו בהיתר), אין המוהל נחשב בעל שמחה לפטור מתחנון. ורק כאשר נוטל מעט 'שכר בטלה' פוטר מתחנון.

בשו"ת משנה הלכות שם, רצה לבאר טעם הדבר, משום שמוהל הלוקח ממון גוערין בו, ומשום קנס אינו פוטר מתחנון.

וחידד בספר **מילה שלמה** (עמוד תנד) שדבריהם נאמרו רק כאשר הברית במקום אחר, אבל אם הברית בבית כנסת זה פוטר מתחנון, שאין זה חסרון במצוה, אלא חסרון בשייכות של המוהל למצוה.

כעין זה מצינו ב**פתחי תשובה** (י"ד סימן רנו ס"ק א), בשם **שו"ת יד אליהו** (סימן נד), שיש מצוה לעמוד מפני הגובה צדקה, כמו בפני כל עושה מצוה, אבל אם מקבל שכר טירחה אין צריך לעמוד בפניו. יש אומרים על דרך זה, שמוהל המקבל שכר, אין לו חזקה על מצות המילה במשפחה זו.

מאיך נחלק בתוקף **בשו"ת משנה הלכות** (חלק יג סימן כ, חלק טז סימן עד) שאף שנוטל שכר פוטר מתחנון, כי למעשה הקהל משתתף בשמחת המצוה, שהרי זה כיום הקרבת קרבן.

וכן נוקט בספר **באר שרים** (סימן סו, חלק ג סימן עב), שגם מוהל שנוטל שכר פוטר את הקהל מלומר תחנון, שאליו מלאך הברית מגיע לעיר, או מצד השמחה שבמצוה, ולא תלוי אם נוטל שכר או לא, ויום טוב שלהם הוא ואין אומרים תחנון.

וכתב בספר **תורת הברית** (פרק ה סעיף כה), שכך המנהג שגם מוהל הנוטל שכר פוטר מלומר תחנון. בפרט כאשר אינו דורש תשלום אלא מקבל כמה שנותנים לו, וגם כשנוטל אינו כי אם שכר בטלה, ובדיקת התינוק לפני ואחרי הברית, ושכר הטירחה לבוא למקום הברית (ג.ו.).

ושמעתי להוסיף טעם במנהג, שלא רוצים לבייש את המוהל, להצהיר עליו שמחפש כסף ואין מעשיו לשם שמים. עוד יש לבאר, שעל פי רוב יש למוהל את שני הכוונות, גם לשם רווח וגם לשם מצוה, וכבר ייסד **הביאור הלכה** (סימן לח ד"ה הם ותגריהם) לעניין תגרי תפילין פטורים מן התפילה, שגם כאשר יש להם שני כוונות 'לשם מצוה ולשם רווח ממון' עדיין נחשב כוונה לשם

מצוה, וכשעוסק בגוף המצוה, אף שתחילתו היה לשם כסף, כעת עושהו לשם מצוה. ושפיר פוטר מתחנן ואינו מבטל את החזקה על מצות המילה.

סמך לזה, מהוראת הגר"ש אלישיב זצ"ל (מילה שלמה פרק יב סימן ו תשובה ט), שאם המוהל מתפרנס באופן המותר, יש בזה גם מצווה וגם פרנסה.

5. עליה לתורה

כתב הביאור הלכה (סימן קל"ו ד"ה בשבת ויו"ט) בסדר החיובים לעלות לתורה. שיש נותנים למוהל והסנדק 'עליה לתורה'. ויש שנותנים להם רק 'הגבהת התורה'. והעיר הג"ר דוד אריה שלזינגר שליט"א, שאם המוהל מקבל שכר, אין צריכים לתת לו עליה. כמו שכתב שם הביאור הלכה על המנהג בראש השנה לתת עליה לתורה לבעל תוקע והחזן המתפלל מוסף. שזה רק אם תוקע ומתפלל בחינם, אבל אם בא בשכרו אין חיוב לתת לו עליה.

סיכום הגיליון:

6. דינים העולים

בחינם: כל קיום מצוה מוטל על האדם לעשותו בחינם, ואין לדרוש כסף עבור המצוה. ולכן אסור למוהל לדרוש תשלום תמורת המילה. אם אין מוהל אחר בעיר, כופין את המוהל למול בחינם.

ההיתר: למעשה מנהג העולם לשלם למוהל, ויש מוהלים שגם דורשים את התשלום. ויש כמה היתרים; שכר טירחא. שכר בטלה. שכר רפוי. זמן. הוצאות. תרומה לעניים. מתנה.

אם המוהל מתפרנס מהמילה באופן המותר, יש בזה גם מצוה וגם פרנסה.

תחנן: יש אומרים שאם המוהל לוקח כסף, אינו פוטר מתחנן, ואף אין לו חזקה על מצות המילה. ויש חולקים שאם כוונתו גם לשם מצוה וגם לשם כסף פוטר מתחנן. וכן המנהג.

בו ביום: יש אומרים שאין חיוב של 'ביומו תתן שכרו' למוהל, כיון שאין זה חיוב גמור לשלם, ויש חולקים שסוף סוף יש כאן חיוב ממון.

מצוה לשלם: מצוה על האב לשלם עבור המילה כדי שיהא פועל ולא רק שליח.

שבת: אין ליטול תשלום עבור ברית בשבת, משום חשש איסור 'שכר שבת'. אבל מותר ליטול בהבלעה יחד עם ימי החול, שמבקר את התינוק למעקב לפני הברית, והסרת התחבושת אחרי הברית. יש מדקדקים, שהמוהל בעצמו מגיע אחרי הברית להסרת התחבושת, ולא שלוחו, להיכר שהתשלום תמורת הביקור.

עליה: יש נוהגין לתת עליה לתורה למוהל. אבל אם מקבל שכר אין צריך לתת לו עליה לתורה. ❖

עומק הפשט

נייד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823 | 5047867@gmail.com

הנושא לשבוע הבא:

מקרה דיגיטלי בשבת

אפשרות להנצחה; לע"נ, לרפ"ש, לישועה, וכדומה!

ניתן לשלוח - רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.

אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 1529.

הוצאות הדפסת

הגיליון נתרם לעילוי

נשמת ראש

המוהלים' הרה"ח רבי

יוסף דוד ב"ר משה

דב ויסברג זצ"ל.

ת.נ.צ.ב.ה.

הגיליון הוקדש

למען לומדי התורה,

ולרפואת הרך הנולד

בן בלהה שיחי'

והבה"ח שבת ברוך

בן מרים אסתר הי"ו

בתושחי'

